

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
ДВНЗ Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Інститут історії і політології
Кафедра історії слов'ян

В.З. ДЕБЕНКО

Історіографія історії зарубіжних слов'ян

Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються на
спеціальності «Історія»
(заочна форма навчання)

Івано-Франківськ

2012

В навчально-методичному посібнику пропонується огляд найважливіших історіографічних праць, наукових концепцій вчених які представляють різні історичні школи слов'янських країн. В посібнику вміщено програму курсу, плани семінарських занять та методичні рекомендації до них, перелік програмових питань і кваліфікаційних завдань для підсумкового контролю та список рекомендованої літератури. Нормативний курс розрахований на студентів, які навчаються на спеціальності « Історія» Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Автор: В.З. Дебенко, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії слов'ян

Рецензенти:

В.Л. Комар, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії слов'ян Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

О.В. Марущенко, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історіографії та джерелознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Протокол № _____ від _____ 2012 року

Програма курсу з історіографії історії зарубіжних слов'ян

Мета і завдання навчального курсу. Історія як наука. Особлива історіографія історії слов'ян. Періодизація розвитку історичної науки в зарубіжних слов'янських країнах.

Методологічні аспекти розвитку історіографії. Основні джерела та література.

1. Історичні знання в давньоруській державі

Народні перекази – найдавніше джерело історичних знань. Зародження літописання і його розвиток у древньоруській державі. «Повість временних лет», її загальноруський характер, найважливіші історичні ідеї і передові для того часу прийоми викладу. Літописці – виразники ідеології пануючого феодального класу.

Літописи Київської Русі – найважливіше джерело по стародавній історії слов'янських народів.

2. Історичні знання у феодально-роздрібленій Русі (XII-XIV ст.)

Феодальне роздрібнення в древньоруській державі. Ідея єдності «Руської землі» в «Слове о полку Ігореве» – поетичному творі історичного характеру, що має світове значення. Особливості літописання в руських князівствах XII-XIV ст. відображення боротьби руського народу з монголо-татарськими завойовниками в літературних пам'ятках («Слово о погибели Русской земли», «Житие Александра Невского», «Задонщина» та ін.).

Початок об'єднання руських земель у єдину Російську державу. Відродження загальноруського літописання в Москві. Літописи XII – XIV ст. – основне джерело з історії народів Східної Європи. Розвиток вивчення історії у народів Закавказзя і Середньої Азії.

3. Розвиток історичних знань в Російській централізованій державі XV – поч. XVII ст.

Подолання феодального роздріблення і утворення Російської централізованої держави. Московське зведення XV ст., їх загальноросійський характер, політичне значення і класова спрямованість. Розширення і критична переробка джерел у московських літописних зведеннях. Яскраво виражений офіційний характер літописання XVI ст. Царствений літописець.

Загострення політичної боротьби у феодальних колах у другій половині XVI ст. Поява не літописних історичних творів. «История о Казанском царстве». Звеличення самодержавства в «Степенной книге», її джерела, побудова і вплив на наступний розвиток дворянської історіографії. Історичні ідеї в творах Івана Грозного. «История о великом князе Московском» Курбського – політичний памфлет ідеолога реакційного боярства.

Відображення інтересу до загальної історії в російських історичних творах XVI ст. Хронограф – спроба створення всесвітньої історії, що включає російську історію. Світове значення російських історичних праць XV-XVII ст. для вивчення історії народів Європи і Азії. Праці істориків народів України, Білорусії, Прибалтики і Закавказзя.

Сказання і повісті часів селянської війни початку XVII ст., їх класова спрямованість і політична тенденційність. Псковські сказання, що вийшли з середовища посадських людей.

Історіографія періоду утвердження кріпосного ладу і абсолютистської держави в Росії (XVII – перша половина XVIII ст.)

1. Основні особливості періоду. Розвиток вивчення історії

Економічні і соціальні зрушення в Росії XVII ст. Назрівання передумов реформ Петра I. Значення петровських реформ для історичного розвитку Росії і зміцнення її міжнародного становища.

Висунення нової проблематики і розширення джерелознавчої основи вивчення історії. Створення узагальнюючих праць з історії Росії. Питання історії народів Росії в працях російських і національних істориків.

2. Дворянська історіографія в XVII ст.

Відображення ідеології самодержавства в Новому літописці 1630 р., його наступні редакції. Хронограф XVII ст. Завмирання літописання.

Урядові заходи доведення праць присвячених російській історії: створення Записного приказу (1657), «История» дяка Грибоєдова (1667-1671), її офіційний характер. «Сибирская история» С. Ремезова, «Казацкая летопись» Самовидця. «Хроника» Феодосія Сафоновича (1672). «Синописис» І. Гізеля (1674) як перший підручник з російської історії, його концепція. Короткий посібник з загальної і російської історії – «Титулярник».

Розширення історичних інтересів. Збирання сторичних джерел і розвиток їх критичного вивчення. Удосконалення історичної розповіді. Створення передумов до широкого вивчення історії Росії у XVIII ст.

3. Дворянська історіографія часу реформ Петра I

Політична спрямованість дворянської історіографії часу реформ Петра I. Обґрунтування прав Росії на Балтійське узбережжя в «Рассуждении о причинах Свейской войны» Шафірова. Редагування Петром I «Истории Свейской войны». «Книга Марсова» – пам'ятник воєнної історії Північної війни. «История царствования Петра Великого» Феофана Прокоповича. Узагальнююча праця з історії Росії – «Ядро российской истории» Манкієва.

Початок систематичного збирання історичних пам'яток. Укази Петра I про збирання літописів, старовинного посуду і старовинної зброї.

4. В. М. Татищев (1686-1750) – видатний дворянський історик 2-ої чверті XVIII ст.

Заслуги Татищева у відшуканні і публікації історичних джерел. Початок вивчення «Русской Правды». Розвиток Татищевим критичного методу у вивченні джерел і розробка ним допоміжних історичних дисциплін. Попереднє вивчення російської історії і Татищев. Політичні погляди Татищева, їх відбиття в його історичній концепції. Раціоналістичний характер історичної думки. «История Российская» (початок видання у 1768 р.) – перша спроба створення великої історичної праці, обґрунтованої на російських і іноземних джерелах, її нова побудова. Вклад теоретичних принципів вивчення історії і обґрунтування Татищевим теорії історичного прогресу. Періодизація історії Росії, її політична суть. Висвітлення історії народів Росії.

Вороже ставлення до праці Татищева з боку німецьких істориків з Академії наук. Концепція російської історії Татищева і наступна дворянська історіографія. Перекручена оцінка значення Татищева в російській історіографії буржуазними істориками.

5. Історичні погляди великого російського вченого М. В. Ломоносова (1711 – 1765)

Перші заняття Ломоносова російською історією. Праця над «Древней Российской историей» (видана в 1767 р.). Широке використання історичних джерел. Питання етногенезу слов'ян. Зв'язок історії російського народу з його предками антами. Періодизація древньої російської історії. Патріотична боротьба Ломоносова з антинауковою норманською «теорією» німецьких істориків Байера, Міллера, Шльоцера і її політичне значення. Ломоносов – основоположник анти норманізму в російській історіографії. Демократична основа історичних поглядів Ломоносова. Історія російської культури в працях Ломоносова. Оцінка реформ Петра I. Інтерес до загальної історії.

Велике поширення історичних праць Ломоносова в XVIII ст. Критика оцінок Ломоносова як історика в буржуазній історіографії.

Боротьба напрямів в історіографії в період зародження капіталістичних відносин і розкладу кріпосницького ладу в Росії (2 – а половина XVIII ст.)

1. Основні особливості періоду. Розвиток вивчення історії.

Визрівання капіталістичного укладу і розклад кріпосницького ладу. Загострення класової боротьби. Селянська війна під проводом Пугачова. Громадський рух.

Нова історична проблематика. Розширення документальної основи історичної науки, розвиток критики джерел. Висування завдання створення нових узагальнюючих праць з історії Росії. Напрями в російській історіографії. Виникнення революційного розуміння історії.

2. Дворянська історіографія 2 – ої половини XVIII ст.

М. М. Щербатов (1733 – 1790). Відображення дворянсько-аристократичної реакції на селянську війну під проводом Пугачова в політичних і історичних поглядах Щербатова. Історична тематика в публіцистиці Щербатова. «История Российская от древнейших времен» (1770 – 1791). Джерела праці Щербатова. Концепція російської історії. Трактовка реформ Івана IV. Щербатов про реформи Петра I. Вплив Щербатова на наступний розвиток дворянської історіографії.

І. М. Болтін (1735 – 1792). Розвиток історичних поглядів. Особливості праць Болтіна. Визнання історичного прогресу і його внутрішньої обумовленості. Розробка критичного методу у вивченні джерел. Концепція російської історії. Болтін про самостійність і високий рівень розвитку культури слов'ян. Тракткування «удільного» періоду в історії Росії. Проблема походження кріпосного права в Росії. Викриття Болтіним наклепницьких вигадок Леклерка

про історію Росії. Болтін як критик творів Щербатова. Болтін в російській історіографії.

3. Історичні погляди російських просвітителів 2 – ої XVIII ст.

Умови виникнення просвітительства в Росії XVIII ст. Просвітителі і розвиток вивчення історії Росії.

Значення видавничої діяльності М. І. Новікова для поширення історичних знань. Розвиток історичних поглядів Новікова. Оцінка реформа Петра I. Інтерес до економічної проблематики. Історичні погляди С. Є. Десніцького. Спроби встановлення етапів в розвитку суспільства. Початок буржуазної історіографії в Росії.

Боротьба напрямів в історіографії в період розвитку капіталістичних відносин і кризи кріпосницького ладу в дореформеній Росії (1 – а половина XIX ст.)

1. Основні особливості періоду. Розвиток вивчення історії.

Роль Вітчизняної війни 1812 р. в історичному розвитку Росії. Реакційна внутрішня і зовнішня політика царизму. Розвиток дворянської революційності. Подальший розвиток капіталістичних відносин і криза кріпосного ладу. Знищення кріпосного права - основне питання епохи 1840 – 1860 рр. Піднесення антикріпосницького руху. Початок оформлення табору революційної демократії.

Боротьба революційних демократів проти самодержавно – кріпосницького ладу і реакційної ідеології. Критика буржуазних відносин і викриття лібералізму. Боротьба напрямів в історіографії.

Нова проблематика в історичній науці. Розвиток вивчення історії слов'янства і народів Росії. Процес диференціації історичного вивчення – розвиток суміжних спеціальних і допоміжних історичних дисциплін. Створення історичних кафедр. Організація наукових історичних товариств. Розширення

видання джерел. Гурток Румянцева. Археографічні експедиції і Археографічна комісія. Удосконалення методів вивчення джерел.

2. М. М. Карамзін (1766 – 1826) – представник дворянської історіографії

1 - ої чверті XIX ст.

Формування світогляду. Еволюція політичних поглядів. Початок історичних занять. «История государства Российского» (1816 - 1829). Залучення нових джерел, характер їх використання. Літературні якості праці Карамзіна.

Відсутність у Карамзіна творчих ідей в розумінні історичного процесу. Обґрунтування непорушності самодержавно-кріпосницького ладу в Росії. Записка «О древней и новой России». Відображення в історичній концепції Карамзіна аристократичної реакції на загострення класової боротьби в Росії і на французьку буржуазну революцію. Криза дворянської історіографії.

Оцінка «Истории» Карамзіна сучасниками. Її історіографічне значення.

3. Дворянська історіографія в Росії 30-ті-50-ті рр. XIX ст.

Реакційний офіційний напрям. Спроби дворянських істориків зміцнити авторитет самодержавної влади в умовах загострення кризи кріпосного ладу. Історичне обґрунтування теорії офіційної народності (М. П. Погодін, С. П. Шевирьов, М. Г. Устрялов, М. Н. Корф, О. І. Михайловський – Данилевський, М. І. Богданович). Захист дворянськими істориками антинаукової норманської теорії, реакційне протиставлення Росії Західній Європі, Заперечення класової боротьби в Росії. Перекручення питання про роль народних мас в історії. Реакційно – охоронне висвітлення вітчизняної війни 1812 р. і декабристського руху.

Історичні погляди слов'янофілів. Дворянсько-поміщицька основа світогляду слов'янофілів. Ідеологи слов'янофільства (брати Аксакови і Кіриєвські, О. С. Хом'яков, Ю. Ф. Самарін).

Відображення кризи дворянської історіографії в історичній теорії слов'янофілів. Ідеалістичне розуміння історії. Містичний і метафізичний характер слов'янофільської концепції російського історичного процесу. Реакційна теорія особливого шляху розвитку Росії. Росія і Візантія. Селянська община. Висвітлення основних етапів історії Росії. Праці істориків слов'янофільської школи – М. А. Попова, І. Д. Беляєва.

Критика революційними демократами реакційних перекручень історії Росії офіційними істориками і слов'янофілами.

4. Буржуазна історіографія в дореформеній Росії

Оформлення буржуазної історіографії. М. Т. Качановський і «скептична» школа. Перекручена оцінка древнього періоду в історії Росії. Космополітичні настанови Качановського в тлумаченні древньоруських політичних пам'яток. Критика М. С. Арцебашевим «Истории» Карамзіна. Діяльність М. О. Полевого (1796-1846) як буржуазного просвітителя і його перехід до табору реакції. Критика поглядів Карамзіна. «История русского народа» (1829-1833), її основні ідеї. Несамостійність історичних поглядів Полевого.

Розвиток буржуазної історіографії. Розширення джерелознавчої основи в буржуазній історіографії і розробка нових історичних проблем. Критика буржуазними істориками дворянської історіографії. Загальна антидемократична спрямованість буржуазної і дворянської історіографії. Політична суть ліберально – буржуазної історіографії.

К. Д. Кавелін (1818 – 1885). Значення його ранніх праць для обґрунтування теоретичних принципів ліберально – буржуазної історіографії. Еволюція політичних і історичних поглядів Кавеліна.

С. М. Соловйов (1820 – 1879) – найвизначніший представник буржуазної історіографії в Росії. Розвиток політичних і історичних поглядів Соловйова. Теоретичні джерела історичних поглядів. Розробка нових проблем історії Росії. Значне збагачення Соловйовим джерелознавчої основи російської історичної

науки, обширність його літературної спадщини. Значення Соловйова в російській і світовій буржуазній історіографії.

Створення Соловйовим концепції органічного розвитку історії. Ідеалістична теорія переходу від родових відносин до державних. Ліберально – буржуазна суть концепції. Держава як надкласова і провідна сила історії. Росія і Захід.

«История России с древнейших времен» (1851-1879) – викатка історична праця. Періодизація російської історії. Оцінка Соловйовим Київської Русі, піднесення Москви, діяльності Івана Грозного, Реформ Петра I, народних рухів. Великодержавне висвітлення історії народів Росії.

Історична концепція Соловйова і подальший розвиток буржуазної історіографії в Росії.

БОРОТЬБА НАПРЯМІВ В ІСТОРІОГРАФІЇ В ПЕРІОД ПЕРЕМОГИ І УТВЕРДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗМУ В РОСІЇ (2- га половина XIX ст.)

1. Основні особливості періоду. Розвиток вивчення історії

Революційна ситуація в країні. Проведення селянської реформи «зверху». Громадсько-політична боротьба навколо реформи.

Особливості капіталістичного розвитку Росії після селянської реформи. Пережитки кріпосництва і їх затримуючий вплив на розвиток буржуазних відносин. Розвиток народницького руху. Зростання робітничого класу і робітничого руху. Поширення марксизму в Росії. Політичні позиції російської буржуазії. Реформізм і угодовство буржуазного лібералізму.

Розширення проблематики історичної науки в пореформений період – увага до економічних і соціальних проблем. Розвиток вивчення історії народів Росії. Спеціалізація історичного вивчення і його зв'язок з суміжними дисциплінами. Поширення джерелознавчої основи історичної науки. Діяльність наукових історичних товариств. Губернські архівні комісії.

Вплив на передову історичну науку суспільного руху. Основні напрями в пореформений російській історіографії і боротьба між ними.

2. А. П. Шапов (1830-1876) – історик-демократ

Формування світогляду. Розвиток історичних поглядів Шапова. Розкол як народний рух. Значення діяльності народних мас в історії Росії. Земсько-обласна теорія. Природничо-науковий матеріалізм у розумінні історичного процесу. Причини відсталості Росії і шляхи її подолання. Шапов і буржуазна історіографія.

3. Історичні погляди М. І. Костомарова (1817-1885)

Місце Костомарова в російській історіографії. Розвиток світогляду. Теоретичні позиції в розумінні історії. Тлумачення проблеми народу і держави на етнографічній основі. Ставлення джерела. Питання української історії. Схема історії Росії. Трактатування проблем історії Росії. Федералізм Костомарова. Оцінка народних рухів. Ліберально-монархічний характер історичних поглядів Костомарова. Костомаров і подальший розвиток української національної історіографії (Антонович, Грушевський).

4. Назрівання кризи буржуазної історіографії . Державна школа

Б. М. Чічерін (1828-1904). Еволюція політичних поглядів. Розвиток державної схеми російської історії. Залежність історичної концепції від консервативних політичних поглядів. Апологія держави Чічеріним як реакція на зростаючий революційний рух. Відмова від теорії закономірності. Протиставлення держави і народу в історії Росії. Теорія закріпачення і розкріпачення станів. Селянство і сільська община. Росія і Західна Європа. Сприйняття Чічеріним деяких положень реакційної дворянської історії.

Вплив Чічеріна на розвиток історичних поглядів Кавеліна і Соловйова в пореформений період. Праці Соловйова, написані в 60-70-х рр., і відображення в них принципів державної школи.

5. В. О. Ключевський (1841-1911) – типовий представник буржуазної історіографії пореформеного періоду

Формування світогляду Ключевського і його політичні погляди. Розвиток наукової діяльності. Теоретичні основи історичних поглядів. Еклектичний характер вчення Ключевського про фактори історичного розвитку.

Тематика монографічних дослідів Ключевського в 80-х рр. Соціально-економічні питання як показник розширення Ключевським проблематики буржуазної історіографії. «Курс русской истории». Періодизація історії Росії і характеристика періодів. Перекручення проблеми народу в «Курсе». Залежність Ключевського від державної школи. Відображення позитивізму в історичних поглядах Ключевського. Школа Ключевського. Значення Ключевського в російській історіографії.

МАРКСИСТСЬКО-ЛЕНІНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА

1. Основні особливості епохи. Розвиток вивчення історії

Загострення суперечностей капіталізму і класової боротьби в епоху імперіалізму. Революційні рухи пролетаріату. Буржуазно –демократична революція в Росії в 1905 р. Посилення боротьби буржуазії проти революційного пролетарського руху і його ідеології. Завершення кризи буржуазної ідеології. Зокрема буржуазної історіографії.

Окремі досягнення буржуазної історіографії в нагромадженні фактів за соціально-економічної історії, допоміжних і спеціальних історичних дисциплін при загальному кризисному її стані в епоху імперіалізму. Реакційне антинаукове розуміння історії з позицій неокантіанства.

2. Криза буржуазної історіографії в епоху імперіалізму

а) Кадетський напрям в буржуазній історіографії (Мілюков, Кізоветтер, Корнілов, Гершензон та ін..). Захист неокантіанства Лаппо-Данилевським. Збірник «Віхи» - енциклопедія ліберального ренегатства.

б) **М. П. Павлов-Сільванський** (1869-1907) і його концепція російської історії. Ідеалістичне розуміння історичної закономірності. Порівняльно-історичний метод. Визнання феодалізму в Росії, ідеалістичне трактування феодальних відносин. Періодизація російської історії. Оцінка петровських реформ. Перекручена оцінка ролі західних впливів у розвитку російської суспільної думки і визвольного руху. Місце Павлова-Сільванського в історіографії епохи імперіалізму.

в) **П. М. Мілюков** (1859-1943) – найбільш типовий представник буржуазної реакційної історіографії епохи імперіалізму. Мілюков – ідеолог російської імперіалістичної буржуазії і лідер кадетської партії. Боротьба Мілюкова з марксизмом і революційним рухом.

Еклектизм історичної концепції Мілюкова. Завершення державної схеми російської історії. Реакційна оцінка петровських реформ. Перекручення Мілюковим історії російської культури і суспільної думки. Космополітизм і схиляння перед іноземщиною в історичних поглядах Мілюкова.

г) Вивчення окремих проблем історії Росії в буржуазній історіографії епохи імперіалізму. Відмова буржуазних істориків від узагальнюючих побудов. Заперечення об'єктивної закономірності історичного процесу. Обмеження розробкою окремих проблем російської історії. Монографії Шахматова, Приселкова, Дьяконова, Веселовського, Платонова, Любавського. Історія народів Росії її перекручення в буржуазно-націоналістичній історіографії Грушевським і іншими буржуазними націоналістами.

ІСТОРИЧНІ ЗНАННЯ В ПОЛЬЩІ В ІХ – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

1. Погляди на історію в польських середньовічних творах.

Наукова історіографія в Польщі в XII-XV ст. Літописи, хроніки, біографії. Погляди на історію та її завдання Гала Аноніма. Літописи – важливе середньовічне джерело.

Світогляд та метод автора в «Хроніці» Вінцентія Кадлубека і «Хроніці» Янка з Чорнова.

2. Вплив гуманізму на розвиток польської історіографії.

Зародження буржуазної- історичної науки. Ян Длугош та «польські ополи». Занепад хроні і літописів. Мацей з Мехова, Павел Пясецький, Бортан Папроцький. Розклад феодального ладу і криза шляхетської культури. А. М. Фредро, В. Каховський. Вплив французького Просвітительства на польську культуру. Станіслав Канарський.

ІСТОРИЧНІ ЗНАННЯ В ЧЕХІЇ І СЛОВАЧЧИНІ ДО СЕРЕДИНИ XVIII СТ.

1. Розквіт середньовічної історичної літератури в Чехії

«Хроніка» Козьми Празького. Світогляд перших чеських хроністів в XIII-XIV ст. «Хроніка Даліміла» і погляди її автора. «Хроніка Маріньоли» як історичне джерело. Історичні «Хроніки» періоду гуситських війн. «Хроніка Таборитів» Микулоша з Польгрижимова. Збір старих чеських літописів. Община чеських братів. Ян Богослов.

Початок книгодрукування в Чехії. Вплив гуманізму на Чехію. Ян Амос Коменський і його історичні праці. Павел Скала.

Просвітительські ідеї в Чехії і Словаччині. Матий Бель і його «Повість нової і стародавньої історії». Становище чеського і словацького народів під владою Австрії.

РОЗВИТОК ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ У ПІВДЕННИХ СЛОВ'ЯН У СЕРЕДНІ ВІКИ

Утворення болгарської феодальної держави. Християнізація Болгарії. Вплив візантійської культури на розвиток болгарської культури. Поява творів історичного змісту та їх ідеологічна спрямованість. «Історики» Козьми Пресвітера. Переклади на болгарську мову візантійських хронік та історичних повістей. Болгарський літопис 1296-1417 рр. та його автор.

Утворення сербської феодальної держави. Поширення християнства. Розвиток культури. Панегіричні біографії державних і церковних діячів – одна

із форм історичних творів. «Життя королів і архієпископів сербських». Завоювання турками Балканського півострова. Занепад культури південнослов'янських народів. Роль монастирів як культурних центрів. Південнослов'янські історики Мавро Орбіні і Юрій Крижинич, їх праці. Метод дослідження та ідейно-політична справедливість.

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

1. Розвиток польської історичної науки в період національно-визвольної боротьби. Початок формування наукових історичних знань.

Розклад феодально-кріпосницьких відносин в Польщі в другій половині XVII ст. Поділи Польщі і ліквідація незалежності країни. Політика Австрії, Пруссії, Росії щодо польської культури і науки. Товариство друзів наук. Осолінеум. Радикальна шляхетсько-буржуазна історіографія: Станіслав Сташіц і Гуго Колонтай. Адам Нарушевич – представник шляхетсько-буржуазної історіографії кінця XVIII ст. Чацький, Бандтке, Й. Лелевель – засновник романтично-демократичного напрямку в польській історіографії.

Національно-визвольний рух в XIX ст. і польська історіографія

Польські повстання та їх вплив на розвиток історичної науки. Революційно-романтичний напрямок: Морачевський, Г. Шмідт, К. Шайноха, А. Мацейовський, І. Данілович. Революційно-демократичний напрям та його представники: Е. Дембовський, Г. Коменський. К. Гофман – представник консервативно-монархічного табору.

2. Чеська і словацька історіографія періоду національного відродження

Чеський і словацький національно-визвольний рух та його політичні угруповання. Перші діячі чеського відродження: Г. Добнер, Й. Добровський, Ф. Пельцель, В. Ганке.

Ф. Палацький – засновник романтичного напрямку в чеській історіографії. Теорія боротьби двох «стихій» Ф. Палацького. Праця «Історія чеського народу в Чехії і Моравії». Революція 1748 р. і радикально-

демократична чеська історіографія. «Історія гусизму з особливим оглядом про Яна Жижку» Е. Арнольда. В.Вавра-Гаштальський. Боротьба істориків-романтиків з реакційною офіційною історіографією. Радикальні демократи та їх історичні погляди: Й. Фрич, К. Сабіна.

Розвиток словацької історіографії. П. Й. Шафарик. Наукове значення його праці «Слов'янські древності». Заснування «Матиці Словацької». Ф. В.Сасінек про історію словацького народу.

3. Розвиток історичної думки в Болгарії в епоху відродження

Розклад феодальних, зародження і розвиток капіталістичних відносин в Болгарії в XVIII – середині XIX ст. Зародження буржуазної ідеології. Перші болгарські історики. Паїсій Хілендарський та його «История славяноболгарская» : зміст, побудова та ідейно-політична спрямованість твору. «История во кратце о болг народе словенском» Ієромонаха Спірідона. Політична і літературна діяльність Софронія Врачанського. В. І. Венелін. Його життя і наукова діяльність. «Древние и нынешние болгары» (1829). Історична концепція автора. Історичні праці та їх роль в справі піднесення національної свідомості болгар і розвитку болгарської історіографії. Розвиток освіти в Болгарії в середині XIX ст. Поява підручників з історії, їх характер та значення. Перші наукові дослідження болгарських авторів. В.Апрілова, С.Палаузова, К.Фотінова, З.Княжевського. М. Дрінов – основоположник нової болгарської історіографії. Наукові праці Дрінова до визвольного періоду та їх історична концепція. Перші історичні праці К. Іречека. Болгарські революціонери-демократи про історію Болгарії. Г.С.Раковський та його праці з історії Болгарії. Історичні погляди Христо Ботєва.

4. Розвиток історичної науки в Сербії в кінці XVIII – на початку XX ст.

Зародження капіталістичних відносин в сербських землях і початок національного відродження. Сербські історики епохи Відродження. Іраїч та його «Історія Черногорії»(1754). П. Джулінац «Короткий вступ в історію

походження слов'яно-сербського народу» (1764). Вплив романтизму на сербську історіографію. Історик-мемцарист Вуко Караджіч та його роль в розвитку сербської історіографії. Історичні погляди революціонера-демократа Св. Марковича. Іл. Руварц – основоположник сербської буржуазної історичної науки. Його учасник Л. Ковачевич, Ст. Новакович, Л. Йованович, М. Піротянаш, М. Вукичевич.

5. Розвиток історичної науки в Хорватії в ХІХ – на початку ХХ ст.

Розвиток капіталістичних відносин в Хорватії в першій половині ХІХ ст. Іллірійський рух та його вплив на розвиток культури і науки. Історики епохи ілліризму. Основоположник буржуазної історичної науки в Хорватії. І. Кукулевич – Сакцінський. Роль Ф. Рачкія – першого президента Югославії. АН в розвитку хорватської історичної науки. Документальні видання Рачкого. Т. Смічіклас та його «Історія Хорватії». Історик слов'янського права В. Богішіч та його наукова діяльність. В. Клаїч і Р. Хорват та їх історичні праці.

ІСТОРИЧНА НАУКА В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

1. Вплив позитивізму на розвиток історичної науки в Польщі

Позитивістські ідеї в Європі. Теорія «органічної праці» в політичних колах Королівства Польського. Нові центри історичної науки: Академія знань в Кракові, історичне товариство у Львові. Перші з'їзди польських істориків. Боротьба позитивізму проти романтичних традицій в польській історіографії. «Науковість» історії. Краківська історична школа та її представники. С. Смолька, Ю. Шуйський, Валеріан Калінка, Михаїл Бобжинський. Консерватизм Краківської школи. Львівська історична школа (К. Ліске, Т. Войцеховський). Ліберальні концепції представників Варшавської історичної школи. Т. Корзон, В. Смоленський. Полеміка Краківської і Варшавської шкіл. Песимістична і оптимістична точка зору на історію.

Поширення і впливи марксизму в Польщі. Стаття Л. Варинського «Про роль польських панівних класів» (1880). Л. Кшивітський – переклад творів К. Маркса і Ф. Енгельса.

2. Криза позитивізму і поява нових течій в методології.

Крах позитивізму в Європі. Криза Краківської і Варшавської шкіл. Нові напрями в історіографії на початку ХХ ст. О. Бальцер і «Історико-правова школа». С. Кутшеба. Неоромантизм в польській історіографії: С.Закшевський. Соціально-економічний напрям і його представники(Ф. Буяк, Я.Рутковський). Реформістська історіографія: праці Б. Лімановського, Л. кульчицького, Ф. Перля.

Вплив марксизму на історіографію. Роза Люксембург та її історичні праці («Індустріальний розвиток Польщі»). Дослідження Ю. Мархлевським аграрних відносин в Польщі, праця «Соціально-економічні відносини на польських землях під владою Прусії» (1903).

3. Криза історіографії в період між двома світовими війнами.

Відновлення незалежності Польської держави. Створення нових університетів та інших центрів історичної науки. Заснування польського історичного товариства. З'їзди польських істориків (IV, V, VI). Історична періодика: «Квартальник історичний», «Пшегльод історичний».

Вплив неопозитивізму на польську буржуазну історіографію. С. Кутшеба і розвиток «історико-правової» школи. Дослідження в галузі історичної культури. «Історія польської культури» О. Брюкнера. Я. Птасьнік – автор книги «Культура в середні віки». Матеріалістичні погляди С. Чарновського на історію культури. Праці в галузі військової історії, В. Токарж. Дослідження економічної історії в працях польських істориків. Ф. Буяк і його школа. Ян Рутковський і його «Економічна історія Польщі». Школа М. Хандельсмана.

Праці істориків офіційної історіографії. Роль особи в історії в розумінні санаційних істориків. О. Гурка, В. Побуг-Маліновський.

Реформістська історіографія в роки «санаційної» диктатури. Адам Прухнік і його книга «Перше п'ятнадцятиріччя незалежної Польщі».

Публіцистика польських комуністів. А. Варський, Ю. Ленський, М. Кошутська. Діяльність польських комуністів у Москві. Польська історична комісія. Видання документів з історії робітничого руху в Польщі. Вплив марксизму на польських істориків. Н. Гонсіровська, І. Гринвасер, М. Мельох.

4. Чеська та словацька буржуазна історіографія в кінці

XIX- на початку XX ст.

Вплив позитивізму на розвиток чеської історичної науки. Чеська Академія Наук і Мистецтв. Історична концепція В. В. Томика. Позитивістська школа в Чехії. Я. Голл, А. Резек, Й. Пекарож. Відхід від історизму в працях З. Вінтера. Історичні погляди Т. Масарика. Ц. Горачек і перша робота з історії робітничого руху.

Прогресивна демократична історична думка в Чехії на початку XX ст. Зденек Неєдлі і його робота «Дискусія про смисл чеської історії» (1913).

Праці Любора Нідерле в галузі археології та історії. «Слов'янські старожитності» Л. Нідерле.

5. Історична наука в Чехословацькій буржуазній республіці.

Зв'язок чехословацької історіографії з політичною боротьбою. Карлов Університет. Чеське Наукове Товариство. Чеська і Словацька Академія Наук і Мистецтв. Чехословацьке історичне товариство. Історична періодика.

Буржуазна історіографія про національний розвиток країни. Праці А. А. Баєрової, Ф. Роубіка про революцію 1848 року. «Політична історія чехословацької нації з 1848 по даний час» З. Тоболки. Офіційна концепція утворення Чехословацької буржуазної держави. Праця Масарика «Світова війна і наша революція». В.Шробар. Погляди Яна Опоченського. «Будівництво держави» Ф. Пероутка. Критика офіційної концепції в працях Ф. Зумана, А.Каліни, Е. Штрауса. Історичні праці марксистів. Праця П. Реймана «Історія

КПЧ» (1931). Я.Шверма і його робота «Чеське питання в світлі марксизму». Дослідження 3. Неєдлі в галузі історії культури.

6. Розвиток болгарської історіографії 1878-1918 рр.

Утворення болгарської незалежної держави. Розвиток освіти і культури. Посилення зацікавленості до вивчення історичного минулого. Наукові установи і наукові видання, що займалися вивченням історії. Історичні праці М. Дрінова після визвольного періоду. Наукова діяльність К. Іречека в Болгарії та його роль в розвитку болгарської історичної науки. Історична концепція Іречека.

Історики-мемуаристи 80-90 рр. ХХ ст. Д. Страшимиров – дослідник епохи Відродження і національно-визвольного руху. М. Іванов – дослідник джерел та історичних пам'яток. Початок наукової діяльності В. Златарського. Історичні праці Благоева (90-х рр. ХІХ ст.), їх проблематика.

7. Болгарська історіографія в 1918-1944 рр.

Розвиток Болгарської держави і історична наука. В. Златарський «Історія болгарської держави в середні віки». Методи історичного дослідження та історична концепція її автора. «Гунська теорія». Походження болгарського народу. П. Ніков – історик ІІ Болгарського царства і церковної боротьби в Болгарії в епоху Відродження. І. Сакізюв – історик економічного розвитку Болгарії. Реакційні погляди П. Мутафчієва та його «Філософія історії». Фашистські історичні журнали «Просвета» і «Отец Паисий». М. Арнаудов – історик болгарського Відродження.

Розвиток марксистської історіографії в творах Г. Дімітрова і В. Коларова. Питання історії Болгарії в працях Хр. Кабакчієва і Г. Кіркова. І. Клінчаров – дослідник ідеології болгарських революційних демократів та історик болгарського робітничого класу.

Боротьба Г. Бакалова проти фальсифікації епохи Відродження. Ж. Натан – як історик-економіст. «Болгарське відродження». Дослідження Т. Павловим питання ідеології болгарських революційних демократів.

8. Розвиток історичної науки в Югославії (1918-1940 рр.)

Утворення об'єднаної Югославської держави. Загострення класових і національних протиріч. Головні течії в югославській історіографії.

Ст. Станоевич – історик середньовічної Сербії. Узагальнюючі праці Станоевича. Хорватський історик Ф. Шашич та його наукові праці. Великосербський шовініст – історик Є. Йованович.

ІСТОРИЧНА НАУКА ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

1. Розвиток історичної науки в Польщі.

Зміни в організації історичних досліджень. Нові центри історичної науки. Інститут історії ПАН. Партійні наукові установи. Військово-історичний інститут. Історична періодика. З'їзд польських істориків у Вроцлаві 1948 році. Ідеологічний диктат в історичній науці. Нова тематика історичних досліджень. Методологічна конференція в м. Отвоцьку (1952). VIII з'їзд польських істориків (1958). Нові дослідження в галузі історії робітничого руху. Праці Ю. Ковальського, Г.Яблонського, Г.Данішевського, М.Маліновського. Основні напрями історичних досліджень та їх результати. IX з'їзд польських істориків (1963).

2. Історична наука Польщі на сучасному етапі

Організація історичної науки Польщі. Польська Академія Наук. Польське історичне товариство. Історична освіта в Польщі. Звільнення від ідеологічного диктату. Підготовка фундаментальних праць з історії Польщі. Дослідження генезису польської держави. Праці Г. Ловмянського, Г. Лябуди та ін. Проблеми середньовічної історії в працях польських істориків К. Бучки, К. Тименецького, А. Керстена, Б. Лесножорського. Дослідження періоду формування і розвитку капіталістичних відносин. Праці Н. Гонсіоровської, Т.Цесляка, А.Слятковського, Л.Гросвельда. Національно-визвольна боротьба польського народу в XIX ст. в сучасній польській історіографії. Висвітлення питань розвитку польської держави у міжвоєнний період істориками Народної

Польщі (З. Ляндао, Е. Томашевський, Ф. Ришка, Т. Єндрущак). Вивчення проблем боротьби польського народу за національне визволення в роки Другої світової війни. Питання післявоєнної історії в польській історіографії. З'їзди польських істориків (X, XI, XII, XIII, XIV).

3. Розвиток історичної науки в Чехословаччині

Ідейна боротьба в історичній науці Чехословаччини. Перші узагальнюючі праці О. Ржиги, В. Гуси. Встановлення диктатури КПЧ і курс на будівництво тоталітарної держави. Утворення Чехословацької Академії Наук. Партійні історичні установи. Нові підходи до проблеми утворення незалежної республіки в чехословацькій історіографії. Праці І. Весело, Д.Барти, М.Госіровського. Вивчення соціально-економічної історії. А. Кліма і його праця «Мануфактурне виробництво в Чехії». Історія робітничого руху в дослідженнях чехословацьких істориків.

Розробка актуальних проблем історії Чехословаччини в 60-х рр. Дослідження питань Другої світової війни і визвольної боротьби чеського і словацького народів. Роботи Я.Весели. Зростання опозиційних тенденцій в історичній науці Чехословаччини в середині 60-х рр. Спроби позбавитися ідеологічного диктату. Праці Л. Грауса, М.Олівової та ін. Успіхи чеських і словацьких істориків у дослідженні питань історії чеського і словацького народів.

4. Болгарська історіографія після Другої світової війни

Прихід до влади комуністів і перебудова організації історичної науки. Наукові видання та наукові установи історичного профілю. Наукові дискусії в Болгарії. Основні проблеми сучасної болгарської історіографії. Провідні історики – Ж.Натан, Д.Косев, М. Димітров, А. Бурмов, Х.Гандев, Д.Ангелом, Х. Хрістов, Н.Тодоров та інші.

«История на България» в 3-х томах – значне досягнення болгарських істориків. Болгарська історична наука на сучасному етапі. Вклад істориків у

підготовку і відзначення 1300 – річчя утворення Болгарської держави. Початок звільнення історіографії від ідеологічної обмеженості.

5. Розвиток історичної науки у СФРЮ

Утворення СФРЮ. Розвиток культури і науки. Наукові установи і періодичні видання югославських істориків. Наукові проблеми в югославській історіографії. Провідні вчені акад. Г.Острогорський, Й.Тадіч, Н.Вучо, В.Стоянович. Дискусія з проблем національного відродження і революції 1848 р. Праці В. Богданова. Організація партійної науки в Югославії. Праця над виданням документів з історії робітничого руху і КПЮ, народно-визвольної війни. «Історія Югославії».

З'їзди югославських істориків. Проблема розвитку югославської історіографії. історична наука в Сербії, Хорватії, Словенії, Чорногорії, Боснії, Герцеговині та Македонії на сучасному етапі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА : *Розвиток історичних знань та зародження історіографії в Російській державі в XV – XVII століття.*

1. Характеристика основних етапів розвитку руського літописання (XI – XIV ст.).
2. Розвиток історичних знань на теренах Північно-Східної Русі в період формування Російської централізованої держави.
3. Особливості розвитку російської історіографії XVI ст. (на прикладі аналізу «Сказания о князьях Владимирских» та «Сказания о великом князе Московском» А. Курбського).
4. Спроби синтезу та написання історії Росії руськими книжниками XVII ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Н. Л. Рубинштейн. Русская историография. – М., 1941.
2. А. А. Шапиро. Историография с древнейших времен по XVIII век. Курс лекций. – Л., 1982.
3. В. И. Астахов. Курс лекций по русской историографии. Часть первая. – Харьков, 1959.
4. Г. Вернадский. Русская историография. – М., 1998.
5. Л. В. Черепнин. Образование централизованного государства в XIV – XV веках. – М., 1960.
6. Сказания о князьях Владимирских / Под. ред. Р. П. Дмитриевой. – М. – Л., 1955.
7. История СССР с древнейших времен до наших дней в двенадцати томах. – Т.2. – М., 1966.
8. Сказание князя Курбского. – Изд.-е 3-е. – СПб., 1868.
9. Памятники литературы Древней Руси. Вторая половина XVI века. – М., 1986.
10. Переписка Ивана Грозного с Андреем Курбским / Подгот. текста Я. С. Лурье и Ю. Д. Рыкова. – М., 1981.

11. История русской литературы X – XVII веков / Под ред. Д. С. Лихачева. – М., 1987.

12. Казакова Н. А. Проблемы русской общественной мысли конца XV – первой трети XVI вв. в советской историографии // Вопросы истории. – 1987. - № 1.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА: *Формування російської історичної науки у XVIII – початку XIX століття.*

1. Вплив державних реформ Петра I на розвиток історичної науки в Росії.
2. Зародження російської історіографії. Наукова спадщина В. М. Татищева.
3. Роль іноземних науковців в розробці проблемних питань російської історії.
4. Історіографічні погляди В. М. Ломоносова. Критика «норманської теорії» російськими істориками.
5. Дворянсько-аристократична концепція викладу російської історії у працях М. М. Щербатова, М. М. Карамзіна та І. М. Болтіна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Историография истории нового времени стран Европы и Америки. – М., 1990.
2. А. А. Шапиро. Историография с древнейших времен по XVIII век. Курс лекций. – Л., 1982.
3. Черепнин Л. В. Отечественные историки XVIII – XIX вв. – М., 1984.
4. Ключевский В. О. Исторические портреты. Деятели исторической мысли. – М., 1991.
5. В. И. Астахов. Курс лекций по русской историографии (до конца XIX века). – М., 1965.
6. Татищев В. Н. История Российская с самых древнейших времен. – М., 1
7. Карамзин Н. М. История государства Российского : В 4-х книгах. – Ростов-на-Дону, 1989.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА: Основні напрямки розвитку російської історіографії в середині – другій половині XIX століття.

1. «Скептична» та «державна» школи в російській історіографії.
2. Слов'янофіли і західники, їх науково-літературна полеміка.
3. Відродження історії Російської держави в «Истории России с древнейших времён» С. М. Соловьова.
4. Історико-концептуальні засади «Курса русской истории» В. О. Ключевського.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Медушевский А. Н. Гегель и государственная школа русской историографии // Вопросы философии. – 1988. – № 3.
2. Киреева Р. А. «Скептическая школа» в русской историографической литературе дооктябрьского периода / В кн. Проблемы истории русского общественного движения и исторической науки. – М., 1981.
3. Соловьёв С. М. Избранные труды. Записки. – М., 1983.
4. Соловьёв С. М. Сочинения: В 18 кн. – М., 1988-1995.
5. Соловьёв С. М. История России с древнейших времён. – М., 1984.
6. Ключевский В. О. Сочинения в 8 т. – М., 1956 – 1959.
7. Ключевский В. О. Сочинения в 9 т. – М., 1987 – 1990.
8. Черепнин Л. В. Отечественные историки XVIII – XIX вв. – М., 1984.
9. Краснобаев Б. И. В. О. Ключевский о русской культуре XVIII – XIX веков // История СССР. – 1981. - № 5.
10. Эммонс Т. Ключевский и его учения // Вопросы истории. – 1990. - № 10.
11. Александров В. А. Василий Осипович Ключевский (1841 - 1911) // История СССР. – 1991. - № 5.
12. Шаханов А. Н. С. М. Соловьёв и В. О. Ключевский // Вопросы истории. – 2000. - № 3.
13. Н. Л. Рубинштейн. Русская историография. – М., 1941.
14. Георгий Вернадский. Русская историография. – М., 1998.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА: *Московська та Петербурзька історіографічні школи.*

1. П. М. Мілюков та його концепція національно-військової держави.
2. Історіографічні погляди О. О. Кізоветтера.
3. Соціальна динаміка та проблема історичної закономірності в працях М. О. Рожкова.
4. С. Ф. Платонов та його історіографічні погляди.
5. Історична концепція О. Є. Преснякова.
6. Дослідження феодалізму М. П. Павловим-Сільванським.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Н. Л. Рубинштейн. Русская историография. – М., 1941.
2. Вопросы историографии и источниковедения истории СССР. – М. – Л.; 1963.
3. Историки России, XVIII – начала XX века. – М., 1996.
4. Платонов С. Ф. Очерки по истории Смуты в Московском государстве XVI – XVII вв. – М., 1995.
5. Артизов А. Н. Болезнь и кончина А. Е. Преснякова // Вопросы истории. – 1996. - № 5-6.
6. История и историки. – М., 1990.
7. Медушевский А. Н. П. Н. Миллюков : ученый и политик // История СССР. – 1991. - № 4.
8. Брейар С. Портрет Миллюкова // Отечественная история. – 1993. - № 3.
9. Г. Вернадский. Русская историография. – М., 1998.
10. Российские сомодержцы. – М., 1990.
11. Памятники исторической мысли. Феодализм в России. – М., 1988.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА: *Формування та становлення польської історіографічної науки в кінці XVIII ст.*

1. Польське просвітництво. Праці польських істориків XVIII ст. (Ф. Лойко, Г. Коллонтай, С. Сташиць).
2. Історичні погляди А. Нарушевича та його послідовників.
3. Польська історіографія 20-60-х рр. XIX ст.
4. Краківська, Варшавська і Львівська історичні школи та їх внесок у розвиток польської історіографії XIX ст.

РЕФЕРАТ: Історичні умови становлення історіографії як самостійності науки в Польщі.

ЛІТЕРАТУРА:

- Историография истории нового времени стран Европы и Америки. – М., 1990.
- Историография истории южных и западных славян. – М., 1987.
- История Польши. – Т. 1-3. – М., 1955-1961.
- Зашкильняк Л. А. Формирование и развитие исторической науки в Польше. – Львов, 1986.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема: *Розвиток історичної науки у слов'янських країнах*

XIX – початку XX ст.

1. Формування чеської й слов'янської історіографії наприкінці XVIII – XIX ст.
2. Розвиток чеської і словацької історіографії на межі XIX – XX ст.
3. Історіографічна наука початку XX ст. у Болгарії.
4. Становлення та розвиток південнослов'янської історіографії XIX – XX ст.

ЛІТЕРАТУРА:

- Историография истории нового времени стран Европы и Америки. – М., 1990 р.
- Историография южных и западных славян. – М., 1987.
- История Болгарии. – Т. 1-2. – М., 1955.
- История Чехословакии. – Т. 1-3. – М., 1963.
- Зарубежная историография славяноведения и балканистика. – М., 1986.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема: *Становлення та розвиток славістики у Східній Європі в XIX ст.*

1. Зародження слов'янознавства як наукової дисципліни. Головні славістичні школи і періодичні славістичні видання.
2. П. І. Прейс та його внесок у розвиток славістичних досліджень.
3. Слов'янознавчі розвідки В. І. Григоровича.
4. Славістична спадщина О. М. Бодянського.
5. Роль І. І. Срезневського у розвитку українського та російського слов'янознавства.
6. Славістична проблематика в науковій спадщині М. П. Погодіна й М. О. Максимовича. Наукова полеміка між ними.

ЛІТЕРАТУРА:

- Горяинов А. Н. Отечественное славяноведение: история и современное состояние // Вестник АН СРСР. – 1988. - № 1.
- Дьяконов В. А. , Мельников А. С. Предисловие // Славяноведение в дореволюционной России. – М., 1979.
- Никитин С. А. Славяноведение // Очерки истории исторической науки в СРСР. – М., 1955. – Т. 1.
- Срезневский И. И. На память о Бодянском, Григоровиче и Прейсе. – СПб., 1878.
- Бернштейн С. Б. Из истории русского славяноведения. В. И. Григорович // Известия АН СРСР. Отделение литературы и языка. – М., 1976. – Т. 35.
- Марченко М. І. Українська історіографія. – К., 1959.
- Кондрашов Н. А. Осип Максимович Бодянський. – М., 1958.
- Досталь М. Ю. И. И. Срезневский как славист // Советское славяноведение. – 1980. - № 3.
- Сарбей В. Г., Крюков А. В. І. І. Срезневський – історик України // Український історичний журнал. – 1987. - № 6.
- Макаров П. Г. М. О. Максимович – видатний історик ХХ ст. – К., 1973.

- Коваленко Л. Д. Исторические взгляды М. А. Максимовича // История и историки. – М., 1972.
- Очерки истории исторической науки в СРСР. – М., 1995. – Т. 1.

Програмові вимоги з курсу історіографії історії зарубіжних слов'ян

1. Характеристика основних етапів розвитку руського літописання XI – XII ст.
2. Розвиток історичних знань на теренах північно-Східної Русі в період формування Російської централізованої держави.
3. Особливості розвитку російської історіографії XVI ст.
4. Спроби синтезу та написання історії Росії руськими книжниками XVII ст.
5. Чеські літописання XII – XV ст. (Хроніка Козьми Пражського, Францішека Пражського, Джованні Маріньолі, Петра з Младосвіц).
6. Чеські хроніки та історичні праці XVI-XVIII ст.
7. Польські хроніки X – XV ст. (Гал Анонім, Вінцент Кадлубек, Ян Длугош).
8. Польські історичні праці XVI – XVIII ст.
9. Наукова актуальність та завдання історичної науки.
10. Характерні риси російської дворянської історіографії XVIII ст. Перші історичні праці.
11. Джерела, періодизація та історична концепція «Истории Российской» В. М. Татищева.
12. Перетворення Петра I: їх роль для розвитку історичних знань.
13. Внесок іноземних науковців у розвиток російської історичної науки: Г.-З. Байєр, І.Фішер, Ф.Г. Штрубе-де-Пірмонт.
14. Дослідження історії Росії Г.Ф. Міллером.
15. Критика російських джерел А.Л. Шльоцером.
16. «Норманська теорія» та її критика М.В. Ломоносовим.
17. Характеристика «Истории Российской от древнейших времен» кн. М.М. Щербатова.
18. Методологічна концепція викладу історії Росії І.М. Болтіна.
19. Джерела історичної концепції, етико-моральний виклад матеріалу М.М. Карамзіним в «Истории государства Российского».
20. Головні дослідницькі питання в теорії родового побуту Густава Еверса.
21. Збір та публікація історичних матеріалів у Росії XIX ст.

22. Розширення джерельної бази наукових досліджень в Російській імперії. Науково-практична діяльність П.М. Строева.
23. Головні питання історичного розвитку російського народу в «Истории России с древнейших времен» С.М. Соловйова.
24. Історико-концептуальні засади «Курсу русской истории» В. О. Ключевського.
25. Історіографічна спадщина та концепція історичного розвитку Російської держави І.Є. Забеліна.
26. П.М. Мілюков та його концепція національно-військової держави.
27. Історіографічні погляди О.О. Кізеветтера.
28. Соціальна динаміка та проблема історичної закономірності в працях М. О. Рожкова.
29. Об'єктивізм пізнання історичного процесу в науковій спадщині К. М. Бестужева-Рюміна.
30. Проблеми етнографії, взаємовідносин народу та держави в науковій спадщині М.І. Костомарова.
31. Дослідження «Смути» в наукових працях С.Ф. Платонова.
32. О. Є. Пресняков та його концепція викладу історії Росії в праці «Образование Великорусского государства». Дослідження феодалізму М. П. Павлов-Сільванським.
33. «Скептична» школа в російській історіографії.
34. «Державна» школа в російській історіографії.
35. Науково-літературна полеміка західників та слов'янофілів щодо схеми історичного розвитку російського народу.
36. Формування чеської й словацької історіографії наприкінці XVIII-XIX ст.
37. Розвиток чеської історіографії на межі XIX-XX ст.
38. Розвиток історіографічної науки в Болгарії у XIX-XX ст.
39. Становлення та розвиток південнослов'янської історіографії XIX-XX ст.
40. Польське Просвітництво. Праці польських істориків XVIII ст.: Ф. Лойко, Г. Коллонтай, С. Сташиць.

41. Історичні погляди А. Нарушевича та його послідовників.
42. Польська історіографія 20-60-х років ХХ ст.
43. Історіографічні погляди І. Лелевеля.
44. Краківська історична школа.
45. Варшавська історична школа.
46. Львівська історична школа.
47. Зародження слов'янознавства як наукової дисципліни.
48. Головні славістичні центри і періодичні славістичні видання.
49. П. Прейс та його внесок в розвиток славістичних досліджень.
50. Слов'янознавчі розвідки В. Григоровича.
51. Славістична спадщина О. Бодянського.
52. Роль І. Срезневського в розвитку українського та російського слов'янознавства.
53. Славістична проблема в науковій спадщині М. Погодіна й М. Максимовича. Наукова полеміка між ними.

Список рекомендованих джерел та літератури з курсу історіографії історії зарубіжних слов'ян

1. Бахрушин С. В. Труды по источниковедению историографии и истории России эпохи феодализма (Научное наследие). – М.: Наука, 1987. – 202 с.
2. Бестужев-Рюмин К.Н. Биографии и характеристики. М., 1997.
3. Валев Л.Б. Исследования по новой и новейшей истории Болгарии. – М., 1986.
4. Водовозов Н.В. История древней русской литературы. М., 1972.
5. Волков В.К. Российская историческая славистика на пороге ХХ1 века: смена исследовательской парадигмы // Славяноведение. – 1996. – № 6. – С. 45-57.
6. Волков В. К. Новые тенденции в развитии исторической мысли в странах Центральной и Юго-Восточной Европы // Новая и новейшая история. – 1991. – № 4.
7. Волюкитина Т.В., Марьина В., Новопашин Ю.С. История Восточной Европы – от начала Второй мировой войны до современности // Новая и новейшая история. – 1996. – № 6. – С.9-22.
8. Вопросы методологии и истории исторической науки / Под ред. Ю. С. Кукушкина и др. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 316 с.
9. Вяземская Е.К., Данченко С.И. Россия и Балканы, конец ХУШ в. – 1918 г. Советская послевоенная историография: обзор. – М., 1990.
10. Гутнова Е. В. Историография истории средних веков. – М.: Высшая школа, 1974. – 400 с.
11. Забелин И.Е. Домашний быт русских царей в XVI-XVII столетиях. – М., 1992. Кн. 1.
12. Иловайский Д.И. Краткие очерки русской истории: Курс старшего возраста. М., 1992.
13. Институт славяноведения и балканистики. 50 лет. – М., 1996.
14. Институт славяноведения и балканистики: 1947—1977: Справочно-информационный обзор. — М., 1977.
15. Историки России XVIII – начала ХХ века. М., 1996.

- 16.Историки России. Биографии. – М., 2001.
- 17.Историки-слависты Московского университета: 1939-1979: биобиблиографический словарь-справочник. – М., 1979.
- 18.Историки-слависты Московского университета: 1939—1979: Биобиблиографический словарь-справочник. — М., 1979.
- 19.Историки-слависты СССР: Биобиблиографический словарь-справочник. — М., 1981.
- 20.Историки-слависты СССР: биобиблиографический словарь-справочник. – М., 1981.
- 21.Историография и источниковедение стран Центральной и Юго-Восточной Европы. – М., 1986.
- 22.Историография истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки. – М., 1990. – С. 463-469.
- 23.Историография истории России до 1917 г.: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 т. / Под ред. М. Ю. Лачаевой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Т. 1. – 384 с.
- 24.Историография истории России до 1917 г.: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 т. / Под ред. М. Ю. Лачаевой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Т. 2. – 384 с.
- 25.Историография истории России до 1917 года в двух томах / Под. ред. М.Ю. Лачаевой. М., 2003.
- 26.Историография истории СССР / Под ред. В. Е. Иллерицкого и И. А. Кудрявцева. Учебник для студентов исторических факультетов университетов и педагогических институтов. Издание 2-е, исправленное и дополненное. – М.: Высшая школа, 1971. – 460 с.
- 27.Историография истории южных и западных славян: учебное пособие. – М., 1987.
- 28.Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки / Под ред. И. С. Галкина и др. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 576 с.

- 29.История Болгарии до 9 сентября 1944 г.: Указатель литературы 1945 – 1958 гг. — М., 1962.
- 30.История государства Российского. Хрестоматия. Свидетельства. Источники. Мнения. М., Кн.1-2. 1992, 1998.
- 31.Источники и историография славянского средневековья: сборник статей и материалов. – М, 1967.
- 32.Источниковедение истории СССР / Под ред. И. Д. Ковальченко. Учебник. – М.: Высшая школа, 1973. – 560 с.
- 33.Источниковедение истории СССР: Учебник / Под ред. И. Д. Ковальченко. 2-е издание, переработанное и дополненное. – М.: Высшая школа, 1981. – 496 с.
- 34.Источниковедение истории южных и западных славян. – М., 1998.
- 35.Карамзин Н.М. История государства Российского. М., 1989-1993. Т. 1-5.
- 36.Киреева Р.А. Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX в. до 1917 г. М., 1983.
- 37.Ключевский В.О. Полный курс лекций. – М., 1993. Кн. 1-3.
- 38.Ключевский В.О. Сочинения в 9 томах. – М., 1987-1990.
- 39.Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. – М., 1987.
- 40.Козлов В.П. Колумбы российских древностей. – М., 1981.
- 41.Комплексные проблемы истории и культуры народов Центральной и Юго-Восточной Европы. Итоги и перспективы исследований. – М., 1979.
- 42.Копилов С.А. Проблеми історії слов'янських народів в історичній думці України (остання третина ХУІІ – початок ХХ ст). – Кам'янець-Подільський, 2005.
- 43.Костомаров Н.И. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. – М., 1992.
- 44.Котляров А.Н. Историография дворянства и ее место в развитии исторической науки в России. (XVIII в.). – Томск, 1990.
- 45.Кукаркин А. В. По ту сторону расцвета. Буржуазное общество: культура и идеология. 3-е издание, доработанное. – М.: Политиздат, 1981. – 384 с.
- 46.Лаптева Л.П. История славяноведения в России в XIX в. – М., 2005.

- 47.Лаптева Л.П. Русская историография гуситского движения (40-е годы XIX в. – 1917 г.). – М., 1978.
- 48.Лаптева Л.П. Славяноведение в Московском университете в XIX – начале XX в. – М., 1997.
- 49.Лихачев Д.С. Русские летописи и их культурно-историческое значение. – М., Л., 1947.
- 50.Ломоносов М. Записки по русской истории. – М., 2003.
- 51.Медушевская О. М. Современное зарубежное источниковедение: Учеб. пособие для студентов ист. фак. вузов. – М.: Высшая школа, 1983. – 142 с.
- 52.Миллер Г.Ф. Сочинения по истории России. – М., 1996.
- 53.Милюков П.Н. Главные течения русской исторической мысли. СПб., 1913.
- 54.Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории. – М., 1989.
- 55.Могильницкий Б.Г. История исторической мысли XX века. Вып. 1. Кризис историзма. Томск, 2001.
- 56.Можаева И.Е. Библиография по кирилло-мефодиевской проблематике. 1945-1974 гг. – М., 1980.
- 57.Муравьев В.А. Историография истории СССР. XIX в. – М., 1990.
- 58.Народная Республика Болгария: Историческая библиография. — М., 1954, 1958. — Т. 1—2.
- 59.Нечухрин А. Н. Теоретико-методологические основы российской позитивистской историографии (80-е гг. XIX в. – 1917 г.): Монография / А. Н. Нечухрин. – Гродно: ГрГУ, 2003. – 349 с.
- 60.Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Проблемы славяноведения и балканистики. — М., 1964.
- 61.Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Народная Республика Болгария. — М., 1959.
- 62.Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Польская Народная Республика. — М., 1959.
- 63.Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Чехословацкая Социалистическая Республика. — М., 1959.

64. Новая советская и иностранная литература по общественным наукам: Социалистическая Федеративная Республика Югославия. — М., 1959.
65. Новая советская литература по общественным наукам: Европейские социалистические страны: Общие проблемы. — М., 1964.
66. Пештич С.Л. Русская историография XVIII в. Л., Ч. 1-3. 1961-1971.
67. Платонов С.Ф. Лекции по русской истории. М., 1993.
68. Пресняков А.Е. Российские самодержцы. М., 1990.
69. Приселков М.Д. История русского летописания XI-XV вв., Л., 1940.
70. Радоев Д. Болгаристика – наука про Болгарию // Український історичний журнал. – 1990. – № 3.
71. Репина Л.П., Зверева В.В., Парамонова М.Ю. История исторического знания. – М., 2004.
72. Российские историки XVIII-XIX веков. Сборник материалов. – Томск, 2000. Ч. 1-2. Рубинштейн. Н.Л. Русская историография. – М., 1941.
73. Сахаров А.М. Историография истории СССР. Досоветский период. – М., 1978.
74. Сборник материалов по отечественной историографии (вторая треть XIX века). Учебное пособие. – Петрозаводск, 2001.
75. Славяноведение в дореволюционной России. Изучение южных и западных славян. – М., 1985.
76. Славяноведение в дореволюционной России: Библиографический словарь-справочник. — М., 1979.
77. Славяноведение и балканистика в зарубежных странах. – М., 1983.
78. Славяноведение и балканистика в странах зарубежной Европы и США. – М., 1989.
79. Советская болгаристика: Указатель литературы 1945—1980 гг. — М., 1981.— Вып. 1—3.
80. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1918—1960. — М., 1963.

81. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1961—1962. — М., 1963.
82. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1963-1968. — М., 1970. — Вып. 1—7.
83. Советское славяноведение: Литература о зарубежных славянских странах на русском языке: 1969—1973. — М., 1976. — Вып. 1—7.
84. Советское славяноведение: Указатель литературы о зарубежных славянских странах: 1974—1977. — М., 1978—1979. — Вып. 1—7.
85. Соловьев С.М. Сочинения. Т.1-20. — М., 1988-1996.
86. Татищев В.Н. История Российская. М.- Л., 1962-1968. Т. 1-7.
87. Тихомиров Л.А. Религиозно-философские основы истории. — М., 1997.
88. Тихомиров М.Н. Русское летописание. — М., 1979.
89. Удальцов И.И. Историография революции 1848-1849 гг. в чешских землях. — М., 1989.
90. Удальцов И.И. Историография чешского национального Возрождения. Новейшие чехословацкие и советские исследования (1950-1980 гг.). — М., 1984.
91. Умбрашко К.Б. М.Т. Каченовский и «скептическая школа» об особенностях истории России. — Новосибирск, 2001.
92. Цамутали А.Н. Борьба течений в русской историографии во второй половине XIX века. — Л., 1977.
93. Черепнин Л. В. Вопросы методологии исторического исследования (Теоретические проблемы истории феодализма): Сборник статей. — «Наука», 1981.
94. Черепнин Л.В. Русская историография до XIX века. Курс лекций. М., 1957.
95. Шапиро А. Л. Историография с древнейших времён по XVIII век. Курс лекций. — Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1982. — 225 с.
96. Шапиро А.Л. Русская историография с древнейших времен до 1917 г., Тверь. 1993.
97. Шутова О. М. Психоистория: школа и методы: Учеб. пособие / Под. ред. В. Н. Сидорцова, А. Н. Алпеева, Дж. Атласа. — Мн.: ЗАО «Веды», 1997. — 176 с.

Зміст

Програма курсу.....	3
Плани семінарських занять.....	25
Програмові вимоги.....	34
Список рекомендованої літератури.....	37

